

Er ref: Ju2025/00072Justitiedepartementet
Ju.remissvar@regeringskansliet.se**Vår ref:** R:SI2025–20
Linda Eriksson

linda.eriksson@skogsindustrierna.se

Yttrande över remiss av betänkandet Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter (SOU 2025:2)

Skogsindustriernas yttrande gällande grundlagsskyddet för äganderätten och näringsfriheten

Skogsindustrierna anser att en trygg ägande- och brukanderätt är helt avgörande för att skogsägare ska kunna göra de investeringar som är till nytta för samhällsekonomin, klimatet och miljön och som möjliggör en växande bioekonomi. Idag ser vi hur detta undergrävs när skogsägarens möjligheter att bruka sin mark inskränks och långsiktiga spelregler sätts ur spel. Skogsindustrierna anser därför att det är mycket beklagligt att kommittén inte lyckats komma fram med förslag som kan komma till rätta med den rättsutveckling som skogsbruket nu står inför.

Egendomsskyddet och näringsfriheten är relativa rättigheter som kan inskränkas under vissa förutsättningar. Men det saknas tydlig reglering kring under vilka förutsättningar en begränsning i egendomsskyddet och näringsfriheten ska vara tillåten. Under de senaste åren har det skett en förändring i praxis, särskilt vad gäller rätten till ersättning för inskränkningar i pågående markanvändning. Skälen för att göra intrång i enskildas egendom uppges allt oftare vara att uppnå en önskad miljö kvalitet för till exempel arter eller livsmiljöer. Denna förändring har också lett till en förändring i praxis vad gäller rätt till ersättning vid inskränkningar av egendomsskyddet. Högsta domstolen har konstaterat att det finns rätt till ersättning, men det finns ingen tydlighet kring vad som är rimliga nivåer eller vilka inskränkningar som inte ger rätt till ersättning. Efterföljande domslut i underinstanser har vidare visat att den ersättningsrätt som framkom genom Högsta domstolens dom är ytterst begränsad och inte har effekten att enskilda markägare som hindras i sitt brukande får rätt till ersättning.

Skogsindustrierna är förvånade och kritisk till att begreppet miljöskydd i 2 kap. 15 § RF givits en annan innebörd än det som lagstiftaren avsåg enligt proposition 2009/10:80, s. 169 f. när stycke 3 infördes i 2 kap. 15 § RF. I propositionen framgår att lagstiftaren avsåg att lösa ett problem där det var otydligt vad som gällde möjligheten till ersättning vid rådhetsinskränkningar vid åtgärder som avser miljöskydd. I propositionen framgår att med begreppet miljöskydd avses det som reglerades i den tidigare Miljöskyddslagen (1969:387) som numera är införd i Miljöbalken (1998:808).

Det framgår också tydligt i proposition 2009/2010:80 s. 168 f. att lagstiftaren ansåg att huvudregeln ska vara att ersättning utgår när det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på ett sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller skada uppkommer som är betydande i förhållande till denna del av fastigheten. Som exempel på fall där ersättningsrätt enligt denna

huvudregel föreligger kan nämnas inskränkningar till följd av beslut enligt miljöbalken om nationalparker, naturreservat, kulturresevat och biotopskyddsområden. Grunden för dessa beslut enligt Miljöbalken är att Nationalparker ska utses för att bevara ett större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligt oförändrat skick. Naturreservat kan skapas som syftet är att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Det ska även finnas ett behov av att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturreservat. Vidare kan även små mark- eller vattenområden som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda meddela utses som biotopskyddsområden.

När det gäller naturreservat och biotopskyddsområde får du som fastighetsägare ersättning för minskningen av fastighetens marknadsvärde till följd av att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Därutöver ersättning med ytterligare 25 procent av marknadsvärde minskningen i enlighet med reglerna i expropriationslagen. Värderingen görs med utgångspunkt från ersättningsbestämmelser i Miljöbalken.

Att genomföra rådighetsinskränkningar genom lagstiftning som har samma syfte som när ett område utses till ett naturreservat eller biotopskyddsområde, dvs bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer bör analogivis även ge rätt till full ersättning. Den praxis som utvecklats anser vi inte följer lagstiftarens vilja och har givit begreppet miljöskydd en innebörd den inte hade när bestämmelsen om 3 stycket infördes. Med tanke på hur domstolarna har valt att döma måste regeringen agera för att praxis ska återgå till den innebörd 2 kap. 15 § 3st RF hade när den beslutades 2010. Med tanke på utvecklingen inom området bevara biologisk mångfald bör 2 kap. 15 § RF förtydligas så att även andra rådighetsinskränkningar som har samma syfte som när geografiska områden skyddas genom beslut enligt kapitel 7 Miljöbalken även ska ge rätt till ersättning. Ett område som undantas brukande på grund av höga naturvärden lär inte få lägre naturvärden i framtiden, vilket innebär en de facto en mer ingripande rådighetsinskränkning med stora ekonomiska värden än en dispositionsinskränkning som kan behöva accepteras. Domstolarna bör kunna besluta enligt detta redan idag, men praxis går tyvärr åt ett annat håll.

Skogsindustrierna anser därför att regeringen bör gå vidare i frågan kring vad som är ersättningsgilla rådighetsinskränkningar i 2 kap. 15 § andra stycket regeringsformen och vad som är undantaget därifrån som inskränkning av, främst, miljöskyddsskäl i tredje stycket. Det behöver tydliggöras i lag att undantaget för miljöskydd inte avser pågående markanvändning och därmed inte den miljöhänsyn som sker i skogsbruket. Denna gränsdragning behövs för att säkerställa att ett avsevärt försvårande av en pågående markanvändning (såsom skogsbruk) faktiskt renderar i en ersättningsrätt. Behovet av ett tydliggörande är stort mot bakgrund av Högsta domstolens avgörande kring tjäderspelet i Malsättra.

Skogsindustriernas utgångspunkt

Med den förnybara råvaran från skogen har skogsindustrin och skogsindustrins produkter en nyckelroll i utvecklingen för ett hållbart, biobaserat samhälle samt för att skapa sysselsättning och välfärd i hela landet.

Skogsindustrin vill driva på en mer hållbar utveckling och har därför tagit fram tre löften som berör klimat, cirkularitet och biologisk mångfald:

- Till 2040 ska skogsindustrins klimatnytta öka med 30 procent.
- 2040 ska skogsindustrins produkter vara fossilfria och återvinningsbara.
- 2040 ska Sverige ha livskraftiga skogar med en rikare biologisk mångfald.

För att detta ska vara möjligt krävs bland annat en hög och hållbar tillväxt i skogen så att kolsänkan i växande skog och i produkter samt tillgången på råvara till biobaserade produkter säkras.

För Skogsindustrierna

Linda Eriksson
Ansvarig skog